

Рівненський державний
гуманітарний університет

Студентський дайджест

Збірник наукових матеріалів
здобувачів вищої освіти

№ 11
2025

Рівненський державний гуманітарний університет
Психолого-природничий факультет

Студентський дайджест

збірник наукових матеріалів здобувачів вищої освіти

Рівне, 2025

Студентський дайджест : збірник наукових матеріалів здобувачів вищої освіти.
Випуск 11. Рівне : РДГУ, 2025. 70 с.

Головний редактор :

Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри вікової та педагогічної психології, в.о.ректора, Рівненського державного гуманітарного університету

Виконавчий редактор :

Корчакова Наталія Вікторівна – доктор психологічних наук, професор, професор кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Члени редакційної колегії :

Павелків Віталій Романович – доктор психологічних наук професор, професор кафедри загальної психології та психодіагностики, декан психолого-природничого факультету Рівненського державного гуманітарного університету.

Безлюдна Валентина Іванівна – кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Юрчук Олена Сергіївна – здобувач ступеня PhD кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету за спеціальністю 053 «Психологія».

*Друкується за рішенням Вченої Ради РДГУ
(протокол № 12 від 22 грудня 2026 року).*

УДК 316.647.5:355.29

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ВЕТЕРАНІВ З ТІЛЕСНИМИ УШКОДЖЕННЯМИ**Ничипорчук Іван, здобувач ОС «бакалавр»****спеціальність 053 «Психологія», IV курс, РДГУ***Науковий керівник: канд.пед. наук, професор Безлюдна В.І.*

Постановка проблеми. В умовах війни в Україні, коли її захисники отримують численні тілесні ушкодження, актуалізується проблема толерантного ставлення до ветеранів, які повертаються у мирне життя. Очевидні наслідки поранень і травм (втрата кінцівок, очей, шрами та опіки) є причиною не лише фізичних страждань – до них додаються переживання, пов'язані зі сприйняттям їхніх тілесних змін з боку інших людей. У цій ситуації надзвичайно важливим і необхідним стає готовність оточення сприйняти їх такими, якими вони є. Проте ця проста умова є не такою простою і вимагає готовності кожної людини виявляти таке ставлення, що ускладнюється суспільною ситуацією недостатньої готовності до толерантності по відношенню до фізичних вад.

Мета дослідження: теоретично дослідити психологічні особливості формування толерантного ставлення до ветеранів з тілесними ушкодженнями.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблема толерантності в сучасній психологічній науці є предметом вивчення О.Бабчук, С.Канюки, Л.Король, Р.Мазан, І.Моран, О.Орловскої, В.Павленко та ін. Особливості толерантного ставлення, факторів його формування, в тому числі й до ветеранів з тілесними ушкодженнями досліджувалася такими вченими, як, Г.Біркова, Дж.Браун, А.Бровченко, О.Брюховецька, Л.Залановська, О.Ковальчук, А.Нежута, І.Таргоній, М.Хижняк та ін.

Колишні учасники бойових дій, які отримали фізичні травми, нерідко почуваються зайвими і вважають себе обтяжливими для своїх рідних. Не маючи змоги впоратись із цими негативними переживаннями, поділитись своїм болем з іншими людьми, стикаючись з неприйняттям і нерозумінням, вони можуть вдаватись до самопошкодження та суїцидальної поведінки. Подолання цих проявів може допомогти толерантне ставлення до них та до їхніх проблем, ефективними кроками в цьому напрямі є зміна бачення ветеранів суспільством і людьми шляхом «проведення багатопланових кампаній з інформування громадськості, спрямованих на зміну суспільних відносин та інформування ветеранів про доступні послуги»; відмова від дискримінаційних та стигматизуючих термінів (наприклад, «інвалід», «колясочник», «каліка»); відмова від негативних стереотипів (В.Армас, М.Кінвелл) [5].

Сучасні науковці (А. Череп, В. Воронкова, О. Череп, Ю. Калюжна, С. Іванов) пропонують починати вирішення цього питання на найвищому державному рівні, що передбачає вдосконалення державної політики з управління людськими ресурсами з дотриманням принципу рівності – рівного доступу до державних гарантій, захисту від дискримінації, створення умов для всебічного розвитку, допомоги особам з інвалідністю у подоланні соціально-економічних труднощів, інформаційних, ландшафтних та архітектурних бар'єрів, а також психологічних перешкод щодо негативного сприйняття з боку інших людей та подолання емоційного відчуження, що вимагає формування толерантної людини і суспільства [4].

Висловлену думку підтримують О. Галян та І. Галян, котрі стверджують, що труднощі, з якими стикаються люди з тілесними ушкодженнями, породжуються передусім умовами їх перебування в певному соціальному просторі та тим, як їх сприймають у конкретній спільності. Автори пояснюють це явище відсутністю достатнього досвіду взаємодії з такими людьми. Тому пропонують впливати на зміну поглядів у суспільстві на основі становлення ідей інклюзії та інтеграції, поєднуючи ці правильні декларації з відповідними діями. Тобто важливо подолати розрив між суспільними нормами і настановами та діями (передусім спонтанними) конкретних представників українського суспільства, починаючи з дітей і молоді, позбавитись від присутності гандікапізму в їхніх поглядах і установах, виробити позитивне ставлення до людей, фізично несхожих на інших, що

базується на відповідних моральних позиціях та психологічній готовності до їх прийняття як носіїв важливих цінностей, уникнення стереотипних забобонів та дискримінації [3].

Формування толерантного ставлення до ветеранів з тілесними ушкодженнями В.Нечерда пов'язує з вирішенням таких завдань, як забезпечення обізнаності з проблемою толерантності та усвідомлення її необхідності; допомога у звільненні від інтолерантності шляхом розвитку здатності до рефлексії, критичної самооцінки та вироблення ідеалу толерантної особистості; сприяння усвідомленню власної самооцінки як толерантної особистості [7].

При цьому головними завданнями формування толерантного ставлення А. Бровченко, А. Нежута та М. Хижняк вважають розвиток толерантної свідомості особистості і висувають такі психологічні передумови цього процесу, як:

- розвинена самосвідомість та его-ідентичність;
- відповідальність за свою поведінку та її наслідки, що забезпечується локус-контролем;
- особистісна незалежність (від проявів інтолерантності) і водночас спільність із гуманістичними цінностями людства;
- емпатійність, що забезпечує розуміння і співпереживання щодо стану іншої людини;
- гнучкість, відкритість новому досвіду.

Як стверджують ці науковці, становлення тієї якості «зумовлюється почуттям відповідальності, самокритичності і наявністю досвіду конструктивної поведінки в конфліктних ситуаціях» [2, с. 103].

З метою формування толерантності та толерантного ставлення Г. Бірюкова вважає доцільним використовувати освітніх, тренінгових, інформаційно-комунікаційних, педагогічних (виховних) соціальні технології. Сутність діяльній технології полягає у залученні індивіда у спільну соціально значиму діяльність, яка сприяє подоланню інтолерантності, уможлиблює краще розуміння предмета інтолерантного ставлення, сприяє зміні соціальної позиції щодо нього. Авторка наголошує на необхідності особливої уваги по відношенню до підлітково-молодіжної спільноти, яка швидше за інші спільноти піддається маніпулятивним впливам та є більшою мірою схильною до інтолерантних вчинків. Освітні технології (зокрема технології полікультурної освіти) передбачають здійснення впливу на окремі категорії населення через зміст освіти, вивчення питань, які прямо або опосередковано торкаються проблеми толерантності, діалогу, співробітництва. Водночас привертають увагу педагогічні (виховні) або соціально-педагогічні технології. В аспекті формування толерантності особистості вони представлені як система «процедур, способів і методів педагогічного впливу на ... людину», спрямована на вироблення ціннісного ставлення до себе й до інших [2, с. 47]. Тренінгові технології, як стверджують Н. Ковальчишин та Г. Литвинова, які допомагають опрацювати алгоритми розв'язання типових соціальних проблем. Авторки пропонують використовувати розроблений ними тренінг під назвою «Толерантний світ», призначений на допомогу молоді у засвоєнні просоціальної поведінки, вирішенні проблемних ситуацій у взаємодії з людьми на засадах толерантності і відповідальності [6]. Відповідними сучасності та ефективними в аспекті здійснення формувального впливу на широкі суспільні спільноти вважаються інформаційно-комунікаційні технології. Як зазначає Т. Бірюкова, вони сприяють посиленню єдності й спільності сучасного суспільства в оцінці сучасних явищ, вироблення до них ставлення, у тому числі – толерантності [2].

Формування толерантного ставлення у широкому сенсі передбачає також виховання турботи про умови для ветеранів із тілесними ушкодженнями, що пов'язане із забезпеченням психологічної і фізичної комфортності, безбар'єрності громадського простору, пристосування приміщень, транспортних мереж, усунення світлового та шумового забруднення.

Висновки. Таким чином, формування толерантного ставлення вимагає розв'язання багатьох проблем, пов'язаних передусім із готовністю суспільства до прийняття та забезпечення інтеграції ветеранів із тілесними ушкодженнями, так і підвищення готовності громадян нашої країни до усвідомленої гуманістичної взаємодії з ними на основі розуміння сутності толерантності, усвідомлення змісту соціальних, фізичних і психологічних проблем таких ветеранів, вироблення емпатійного ціннісно-емоційного ставлення до них та виваженої відповідальної поведінки.

Список використаних джерел

1. Бірюкова Т. Ф. Технології формування соціальної толерантності в Україні: соціологічний аналіз. Науково-теоретичний альманах «Грані». 2017. № 11. С. 42–49.
2. Бровченко А. К., Нежута А. В., Хижняк М. В. Психологічні основи формування толерантного ставлення молоді до осіб із вадами розвитку. Вчені записки ТНУ ім. В. І. Вернадського. Сер.: Психологія. 2021. Т. 32 (71). № 3. С. 99–195.
3. Галян О., Галян І. Особа з інвалідністю у рефлексіях студентів-психологів. Психологія особистості. 2019. № 1 (10) С. 103–114.
4. Європейська гуманістична візія в управлінні людськими ресурсами : наук.-навч. посіб. / А. В. Череп та ін. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2024. 357 с.
5. Кінсвел М., Арас В. Соціальна реінтеграція ветеранів в Україні (з акцентом на інклюзивність ветеранів як вразливої категорії населення і роль, яку ветеранські організації можуть відігравати у забезпеченні інклюзивності): підсумковий аналітичний звіт : МОМ ООН міграція, 2024. 44 с.
6. Ковальчишина Н. В., Литвинова Г. О. Вплив тренінгових технологій на формування толерантної свідомості студентів. Вісник Одеського національного університету. 2009. Т. 14. № 17. С. 224–230.
7. Нечерда В. Б. Толерантне ставлення як складник просоціальної поведінки особистості. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. 2014. Вип. 18(2). С. 42–50.

УДК [159.98:61]:[616-053.2:159.922.73]

ОГЛЯД СУЧАСНИХ ПІДХОДІВ ТА МЕТОДИК ПСИХОЛОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ДІТЕЙ З РАС У ДОШКІЛЬНОМУ ВІЦІ

Опанасюк Вікторія, здобувач ОС «магістр»
спеціальності 053 «Психологія», 1 курс, РДГУ

Науковий керівник: Яцюк Н.О., канд.психол.наук, доцент

Сучасні підходи та методики психологічного супроводу дітей з РАС у дошкільному віці включають комплексний підхід, що поєднує психологічну підтримку, спеціальне навчання та корекцію поведінкових порушень. Основними напрямками є інтеграція дитячого розвитку через індивідуально підібрані програми навчання, які враховують специфічні потреби кожної дитини.

Сьогодні існують різноманітні ефективні психокорекційні методики для корекції порушень спектру аутизму, такі як прикладний аналіз поведінки (АВА), структуроване навчання ТЕАССН (Treatment and Education for Autistic and related Communication handicapped Children), сенсорна інтеграція, розвиток міжособистісних стосунків (RDI), холдинг-терапія, метод «Son-Rise», середовищний підхід (І. Захарова), нейропсихологічний підхід, методи альтернативної та підтримувальної комунікації, музико- і арттерапія, метод ТОМАТІС, кінетотерапія, анімалотерапія та інші. Табл. 1. надає загальний огляд цих методик, описуючи їх основні характеристики та спрямування.

Таблиця 1

Огляд сучасних методик психологічного супроводу дітей з РАС

Назва підходу	Загальна характеристика та спрямування
ABA (Applied Behavior Analysis)	Метод, заснований на позитивному підкріпленні, спрямований на корекцію поведінкових порушень і розвиток навичок через функціональну оцінку поведінки.
VBA (Verbal Behavior Analysis)	Орієнтований на розвиток мови як інструменту соціальної взаємодії та навчання, заснований на роботах Б.Ф. Скіннера.
PRT (Pivotal Response Treatment)	Метод, що спрямований на підвищення мотивації, соціальної ініціативи та самоконтролю дитини.

ЗМІСТ

Байда Анастасія Вплив музики на емоційну сферу особистості	3
Василюк Юлія Особливості переживання самотності молоддю	5
Герасимюк Анна Вплив методів арттерапії на емоційний стан підлітка	8
Глюза Катерина Чинники розвитку життєстійкості особистості	10
Головіна Оксана Реабілітація проявів ПТСР засобами арттерапії	13
Гопанчук Юлія Від травми до стійкості: травма-орієнтований підхід як шлях до благополуччя молодших школярів	15
Даниш Олена Наукові підходи до визначення поняття та сутності резильєнтності	18
Карплюк Віктор Психологічні фактори розвитку самооцінки в юнацькому віці	22
Конончук Анастасія Прокрастинація як бар'єр у прийнятті рішень здобувачами вищої освіти в умовах невизначеності	23
Король Олена Психоемоційний стан як ключова категорія психологічних досліджень	26
Корчагіна Аліна Вплив дитячо-батьківських відносин на особистість підлітка	30
Кибукевич Т. Формування позитивного ставлення до себе у молодших школярів як ключовий аспект подолання наслідків психотравматичних ситуацій	33
Кудак Микола Детермінанти конфліктності особистості у юнацькому віці	36
Лаврук Людмила Теоретичний аналіз проблеми сімейного насильства та його психологічних чинників	38
Ланевич Ян Інтерпсихічна зумовленість прагнення молоді до удосконалення фізичного «Я»	40
Мацкевич Ольга Стосунки як базова потреба людини в юнацькому віці	42
Мороз Софія Креативність молодших школярів як потенціал для успішної адаптації в умовах нестабільності: умови та механізми розвитку	45
Ничипорчук Іван Психологічні особливості формування толерантного ставлення до ветеранів з тілесними ушкодженнями	47
Опанасюк Вікторія Огляд сучасних підходів та методик психологічного супроводу дітей з РАС у дошкільному віці	49
Редько Вероніка Психологічні та гендерні особливості поведінки підлітків у конфліктних ситуаціях	53
Хименко Андрій Психологічні особливості роботи з людьми, що пережили втрату	55
Шарафан Назарій Зміст психологічної готовності студентської молоді до волонтерської діяльності	56
Шмига Анастасія Особливості формування самооцінки у юнацькому віці: вплив міжособистісної взаємодії та воєнних чинників	59
Юрченко Катерина Чинники формування та психологічні наслідки цифрової залежності в юнацькому віці	62
Янко Елеонора Психологічні фактори булінгу серед підлітків	64

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

СТУДЕНТСЬКИЙ ДАЙДЖЕСТ

Збірник наукових матеріалів здобувачів вищої освіти

Випуск 11

Упорядники:

проф. Павелків Р. В., проф. Корчакова Н. В.

Підписано до друку 25.12.2025 р.
Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 5,3 Наклад 300

ТОВ «Центр учбової літератури»
вул. Лаврська, 20 м. Київ

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 2458 від 30.03.2006 р.